

LIETUVOS VYRIAUSIASIS ADMINISTRACINIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2019 m. kovo 6 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Audriaus Bakavecko, Vaidos Urmonaitės-Maculevičienės (kolegijos pirmininkė) ir Mildos Vainienės (pranešėja),

teismo posėdyje apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo M. D. ir atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Marijampolės pataisos namų, apeliacinius skundus dėl Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmų 2018 m. balandžio 11 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo M. D. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Marijampolės pataisos namų, dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

I.

1. Pareiškėjas M. D. (toliau – ir pareiškėjas) kreipėsi į Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmus, prašydamas priteisti iš atsakovo Lietuvos valstybės (toliau – ir atsakovas), atstovaujamos Marijampolės pataisos namų (toliau – ir Marijampolės PN), 3 000 Eur neturtinės žalos atlyginimą (b. l. 1).

2. Pareiškėjas skunde nurodė, kad bausmę atlieka Marijampolės PN 19 būrio 4 gyvenamojoje patalpoje. Gyvenamojoje patalpoje yra pelėsis, drėgna. Sanitariniame mazge yra 2 tupimi ir 1 sėdimas tualetai, kurie atskirti sienelėmis, tačiau nėra durų, todėl neužtikrinamas privatumas, taip pat kaupėsi pelėsis.

3. Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Marijampolės PN, su skundu nesutiko, prašė pareiškėjo skundą atmesti (b. l. 5–8).

4. Atsakovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) 1.125 straipsnio 8 dalimi, prašė pareiškėjo reikalavimui taikyti 3 metų ieškinio senaties terminą.

5. Atsakovas nurodė, kad pareiškėjas bausmę 4 patalpoje atliko nuo 2016 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. sausio 5 d. Dėl gyvenamųjų patalpų atitikties higienos normoms teismui pateikė Nacionalinio visuomenės sveikatos centro patikrinimo aktus ir atkreipė dėmesį į tai, kad patikrinimai atliekami gavus pačių nuteistųjų skundus, tačiau pareiškėjas kreipėsis nebuvo. 2017 m. kovo 31 d. patikrinimo akte pažeidimas 19 būryje nustatytas tik bendro naudojimo patalpose (sanitariniame mazge), o gyvenamosiose patalpose pažeidimų nenustatyta. Pareiškėjo pretenzijos dėl to, kad tualetai atskirti sienelėmis ir nėra durų, atsakovo teigimu, yra nepagrįstos, nes teisės aktai nenumato tualetų atskyrimo durimis. Atsakovas pažymėjo, kad iš viso yra 4 tualetai: 2 tupimi, šalia 1 sėdimas ir kitoje pusėje esantis atskiras dar vienas sėdimas tualetas. Tvirtino, kad pataisos namai neturi jokių duomenų apie pareiškėjo moralinius išgyvenimus bausmės atlikimo metu,

tikėtinas kančias ar pažeminimus, kurių priežastimi būtų kalinimo buitinės sąlygos ar patalpų užpildymas. Pareiškėjas dėl buitinių sąlygų ar su tuo susijusių problemų nesikreipė į Psichologinę tarnybą, kurios darbuotojai turi reikiamą kompetenciją įvertinti asmens negatyvių psichinių išgyvenimų apimtis ir siūlyti direktoriui sprendimus dėl pagalbos tokiam asmeniui. Atsakovo nuomone, nei nuteistojo reikalavimas atlyginti neturtinę žalą, nei įvardyta šios žalos pinigine apimtis neturi jokio realaus ir objektyvaus faktinio pagrindo. Nurodė, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Be to, atsakovo įsitikinimu, Marijampolės PN veikė tinkamai, nepažeisdami jokių teisės aktų reikalavimų, o nesant neteisėtų veiksmų negali kilti ir deliktinė atsakomybė.

II.

6. Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmai 2018 m. balandžio 11 d. sprendimu pareiškėjo M. D. skundą tenkino iš dalies; priteisė pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Marijampolės PN, 200 Eur neturtinei žalai atlyginti (b. l. 68–72).

7. Teismas akcentavo, kad reikalavimas dėl žalos (tiek turtinės, tiek neturtinės) atlyginimo gali būti tenkinamas nustačius visumą viešosios atsakomybės sąlygų: valdžios institucijos (nagrinėjamu atveju – Marijampolės PN) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų trijų viešosios atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei pagal CK 6.271 straipsnį nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

8. Dėl pareiškėjo argumentų, kad 19 būrio 4 gyvenamojoje patalpoje ant lubų, kampuose yra pelėsis, patalpa drėgna, sanitariniame mazge taip pat yra pelėsis, teismas atsižvelgė į tai, kad Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Marijampolės departamentas (toliau – ir Departamentas) 2017 m. kovo 31 d. patikrinimo akte Nr. PA.4-69(16.3.187.4.12), atlikęs operatyviąją kontrolę, nustatė, jog 19 būrio bendro naudojimo patalpose (tualetu ir prausyklos) ant sienų buvo vizualiai matomų pelėsių. 2017 m. gruodžio 28 d. patikrinimo akte Nr. PA.4-487(16.3.187.4.12), atlikęs operatyviąją kontrolę, Departamentas nustatė, kad 19 būryje yra įrengti trys tualetai. Bendro naudojimo patalpose vizualiai matomų pelėsių nenustatyta. Taip pat Marijampolės PN 19 būrio 4 gyvenamojoje patalpoje vizualiai matomų pelėsių nenustatyta, tačiau kampe tarp lubų ir sienų yra galbūt susidariusi drėgmė, bet Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 3 d. įsakymu Nr. V-908 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 134:2015 (toliau – ir Higienos normos HN 134:2015) pažeidimų nenustatyta. Atsakovas paaiškino, kad buvo atlikta grįžtamoji kontrolė, kurios metu nustatyta, kad Marijampolės PN Higienos normos HN 134:2015 39 punkto pažeidimą pašalino. Teismas nurodė, kad byloje nėra duomenų, jog pareiškėjui nebuvo sudaryta galimybė išvėdinti patalpas, taip iš dalies išvengiant drėgmės patalpose, ir pats pareiškėjas šios aplinkybės neneigia. Įvertinęs išdėstytas aplinkybes, teismas konstatavo, kad pareiškėjo argumentai dėl pelėsio buvimo iš dalies pagrįsti, tačiau atkreipė dėmesį į tai, kad teisės aktai įpareigoja pačius nuteistuosius (tarp jų – ir pareiškėją) nuolatos rūpintis patalpų švara ir tvarka.

9. Teismas, vadovaudamasis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2011 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. V-82 patvirtintų Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių (toliau – ir Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės) 16.5 papunkčiu, atsakovo į bylą pateiktomis 19 būrio įrengtų sanitarinių mazgų fotonuotraukomis, konstatavo, kad dauguma 19 būrio tualetų įrengta netinkamai, ir pagal pareiškėjo skundą sprendė, kad jis naudojosi sanitariniu mazgu, kuriame pertvaros tarp tualetų yra netinkamo dydžio bei neįrengtos durys. Aplinkybė, kad pareiškėjas naudojosi tualetu, kuris nebuvo tinkamai atskirtas nuo bendros kameros erdvės, teismo vertinimu, ne tik riboja jo privatumą, bet ir sukėlė jam kitokius nemalonius išgyvenimus.

10. Teismas pažymėjo, jog byloje nėra įrodymų apie netinkamų bausmės atlikimo sąlygų poveikį pareiškėjo sveikatai, emocinei, psichinei būklei, kurie galėtų būti reikšmingi sprendžiant bausmės atlikimo sąlygų neigiamo poveikio jam masto, intensyvumo, pobūdžio ar laipsnio klausimą. Tačiau teismas, įvertinęs pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei nustatytas aplinkybes

dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, pažeidimų trukmę ir mastą, priėjo išvadą, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

11. Teismas, išanalizavęs teisinį reglamentavimą, konstatavo, kad pareiškėjas į teismą kreipėsi nepraleidęs 3 metų ieškinio senaties termino, todėl jo reikalavimas dėl žalos atlyginimo ieškinio senaties terminu nėra ribojamas, ir atsakovo prašymą taikyti šį terminą atmetė.

III.

12. Pareiškėjas apeliaciniame skunde dėl Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmų 2018 m. balandžio 11 d. sprendimo iš esmės nesutinka su priteistos neturtinės žalos atlyginimo dydžiu (b. l. 75).

13. Pareiškėjas pakartoja skunde išdėstytus argumentus, kad ant paviršių yra vizualiai matomas pelėsis, pareiškėjui neužtikrinamas privatumas naudojantis sanitariniu mazgu, todėl, jo vertinimu, teismo priteista neturtinės žalos atlyginimo suma yra per maža.

14. Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Marijampolės PN, apeliaciniame skunde prašo pakeisti Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmų 2018 m. balandžio 11 d. sprendimo dalį, kurioje teismas pareiškėjo skundą tenkino iš dalies ir jam priteisė 200 Eur neturtinės žalos atlyginimą, šioje dalyje priimti naują sprendimą – nepriteisti neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui, kitą skundo dalį palikti nepakeistą (b. l. 80–86).

15. Atsakovo nuomone, teismas netinkamai įvertino faktines aplinkybes bei jas reguliuojančias teisės normas. Atsakovas paaiškina, kad teisės aktai (tarp jų – Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklės) nenumato nei atskiros kabinos, nei kokių nors sienelių tarp kietųjų įrenginių sanitariniame mazge, kuris yra 19 būrio bendrabučio tipo patalpose. Atkreipia dėmesį į tai, kad pats pareiškėjas ar kiti 19 būrio nuteistieji nėra skundęsi 19 būrio sanitariniu mazgu, jokių nusiskundimų neteikė ne tik kompetentingoms institucijoms, tačiau ir 19 būrio prižiūrinčiajam specialistui, todėl darytina išvada, kad pareiškėją tenkino sanitarinio mazgo būklė, jo įrengimas. Atsakovo vertinimu, ta aplinkybė, kad pareiškėjas nėra kreipęsis į Marijampolės PN Psichologinę tarnybą dėl tariamo privatumo neužtikrinimo, taip pat patvirtina faktą, kad jam privatumas buvo užtikrinamas ir jis jokių psichologinių išgyvenimų nepatyrė, todėl ir neturtinė žala yra negalima.

16. Atsakovas nesutinka su teismo išvada, kad ta aplinkybė, jog pareiškėjas naudojosi tualetu, kuris nebuvo tinkamai atskirtas nuo bendros kameros erdvės, ne tik riboja jo privatumą, bet sukėlė jam ir kitokius nemalonius išgyvenimus. Pabrėžia, kad pareiškėjas laisvės atėmimo bausmę atlikto ne kameroje (kamerų tipo patalpose), o bendrabučio tipo patalpose, todėl sanitarinis mazgas buvo įrengtas patalpoje, visiškai atskirtoje nuo visų Marijampolės PN esančių patalpų, sienomis bei durimis, tokia patalpa turi atskirą ventiliaciją, langus ir kt., o pats sanitarinis mazgas yra ne bendrabučio tipo patalpa ir tikrai ne kamera, kurioje gyvena nuteistieji.

17. Atsakovas nepritaria teismo pozicijai, kad yra akivaizdu, jog neužtikrinant pareiškėjui privatumo sanitariniame mazge, jis patyrė neigiamų išgyvenimų, fizinių nepatogumą, papildomą diskomfortą, gyvenimo kokybės pablogėjimą, kadangi pareiškėjas nesikreipė į Marijampolės PN Psichologinę tarnybą ir nėra jokių duomenų apie jo sveikatos sutrikimus. Teismas, neįvertinęs visų bylai reikšmingų aplinkybių, padarė visiškai nepagrįstą išvadą dėl tariamai pareiškėjo patirtų moralinių, dvasinių sukrėtimų.

18. Atsakovas nurodo, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti.

19. Pareiškėjas atsiliepime į atsakovo apeliacinį skundą nurodo su juo nesutinkantis (b. l. 99).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV.

20. Byloje nustatyta, kad pareiškėjas kreipėsi į teismą, siekdamas, kad jam būtų priteistas 3 000 Eur neturtinės žalos atlyginimas iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Marijampolės pataisos namų, dėl netinkamų kalinimo sąlygų laikotarpiu nuo 2016 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. sausio 5 d.

21. Išnagrinėjęs pareiškėjo nurodytas aplinkybes dėl netinkamų kalinimo sąlygų, atsakovo atsikirtimus į pareiškėjo pretenzijas, įvertinęs pateiktus įrodymus, atsižvelgdamas į tai, kad pareiškėjo argumentai dėl pelėsio buvimo iš dalies pagrįsti, ir tai, kad nustatyta, jog dalis 19 būrio tualetų įrengta netinkamai, pareiškėjui neužtikrinant sanitariniame mazge privatumo, dėl ko jis patyrė neigiamų išgyvenimų, fizinį nepatogumą, papildomą diskomfortą, gyvenimo kokybės pablogėjimą, pirmosios instancijos teismas priteisė pareiškėjui iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Marijampolės PN, 200 Eur neturtinei žalai atlyginti.

22. Pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl sanitarinio mazgo įrengimo, vadovavosi Pataisos įstaigų įrengimo ir eksploatavimo taisyklių 16.5 papunkčiu, kuris reglamentuoja sanitarinio mazgo įrengimą kamelių tipo patalpose. Apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėjas visą ginčo laikotarpį, t. y. nuo 2016 m. balandžio 1 d. iki 2018 m. sausio 5 d. laisvės atėmimo bausmę atliko bendrabučio tipo patalpose (19 būryje) ir naudojo tualetu ne kameroje, o specialiai naudotis tualetais skirtoje patalpoje, kuri buvo visiškai atskirta nuo gyvenamųjų patalpų. Nors pareiškėjui galėjo būti suteiktas nevisiškas privatumas naudojantis tualetu, tačiau, priešingai nei kamelių atveju, tualetais šioje patalpoje naudojo visi asmenys. Kaip matyti, šios aplinkybės nėra tapačios aplinkybėms, kurioms esant Europos Žmogaus Teisių Teismas paprastai konstatuoja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnio pažeidimą (žr., pvz., 2002 m. liepos 15 d. sprendimą byloje *Kalashnikov prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 47095/99), 2007 m. lapkričio 15 d. sprendimą byloje *Grishin prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 30983/02), 2012 m. gegužės 10 d. sprendimą byloje *Glotov prieš Rusiją* (pareiškimo Nr. 41558/05)), t. y. pažeidimas pripažįstamas tuo atveju, kai asmuo kitiems matant naudojo tualetu kameroje.

23. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad įvertinus tai, jog unitazai, kuriais naudojo pareiškėjas Marijampolės PN, vienas nuo kito buvo atskirti dalinėmis pertvaromis, pareiškėjas naudojo tualetu ne kameroje, o tik specialiai naudotis tualetais skirtoje patalpoje, kuri buvo visiškai atskirta nuo gyvenamųjų patalpų, yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui naudotis tualetu buvo sudarytos pakankamos privatumą suteikiančios sąlygos, dėl kurių nėra prielaidų Konvencijos 3 straipsnio pažeidimui, t. y. šiuo aspektu kankinančioms, nežmoniškomis ir (ar) žeminančioms sąlygoms pripažinti (žr., pvz., 2018 m. gegužės 23 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-886-662/2018).

24. Įvertinusi minėtas nustatytas aplinkybes (t. y. kad unitazai, kuriais naudojo pareiškėjas, vienas nuo kito buvo atskirti dalinėmis pertvaromis, pareiškėjas naudojo tualetu ne kameroje, o tik specialiai naudotis tualetais skirtoje patalpoje, kuri buvo visiškai atskirta nuo gyvenamųjų patalpų), teisėjų kolegija sprendžia, jog yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui naudotis tualetu buvo sudarytos pakankamos privatumą suteikiančios sąlygos, dėl kurių nėra prielaidų Konvencijos 3 straipsnio pažeidimui, todėl nesutiktina su pirmosios instancijos teismo išvada, kad dauguma 19 būrio tualetų įrengti netinkamai ir pareiškėjui sanitariniame mazge nebuvo užtikrintas privatumas, dėl ko jis patyrė neigiamų išgyvenimų, fizinį nepatogumą, papildomą diskomfortą, gyvenimo kokybės pablogėjimą.

25. Vertindama pareiškėjo ir atsakovo apeliaciniuose skunduose nurodytus argumentus dėl neturtinės žalos atlyginimo dydžio, teisėjų kolegija pirmiausia atkreipia dėmesį į tai, kad pagal CK 6.250 straipsnio 1 dalį neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinti pinigais. Šiuo aspektu pabrėžtina, kad atlygintinos neturtinės žalos dydžio nustatymas yra teismo prerogatyva ir teismo funkcija yra patikrinti reikalavimo pagrįstumą bei, jei jis pripažįstamas pagrįstu, nuspręsti, kokia suma pinigais gali būti teisinga ir protinga satisfakcija padarytai žalai atlyginti. Pagal formuojamą teismų praktiką,

grindžiamą principu, kad kuo aiškesnė ir svarbesnė vertybė, tuo stipriau ji ginama, vienas iš veiksmų, reikšmingų neturtinės žalos atlyginimo dydžiui nustatyti ir teisingai atlyginti, yra teisinis gėris, į kurį kėsintasi ir dėl kurio pažeidimo padaryta prašoma atlyginti neturtinė žala (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-80-706/2015). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2015 m. balandžio 24 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-239-690/2015 pažymėjo, kad aukštesnio laipsnio, masto, stiprumo ir intensyvumo fiziniai ir dvasiniai išgyvenimai kompensotini didesne pinigų suma, o ne tokio stipraus sukrėtimo, mažesnio intensyvumo nepatogumams atlyginti skirtina mažesnė suma.

26. Taigi, neturtinės žalos atlyginimo teisinius pagrindus, būdo ir (ar) dydžio nustatymą lemia šios žalos prigimtis ir objektas, tai, į kokias vertybes buvo kėsintasi ir koku būdu jos buvo pažeistos, pažeidimo trukmė, poveikis pareiškėjo sveikatai ir pan. Pažymėtina, kad, sprendžiant dėl neturtinės žalos atlyginimo priteisimo, kiekvienu konkrečiu atveju būtina nustatyti, jog būtent tas asmuo, kuris kreipėsi teisminės gynybos, tikrai patyrė fizinį skausmą, dvasiškai išgyveno, realiai patyrė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardytų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė.

27. Apibendrinama išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismas priėmė nepagrįstą sprendimą, konstatavęs, jog Marijampolės PN pareiškėjui neužtikrino privatumo naudojantis sanitariniu mazgu, todėl šiuo atveju teisės pažeidimo pripažinimas dėl pelėsio buvimo yra pakankama ir teisinga satisfakcija, o neturtinės žalos atlyginimas pinigais nepriteisiamas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 straipsnio 1 dalies 3 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a:

Atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Marijampolės pataisos namų, apeliacinį skundą tenkinti.

Pareiškėjo M. D. apeliacinį skundą atmesti.

Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmų 2018 m. balandžio 11 d. sprendimą pakeisti ir pripažinti, kad pareiškėjo M. D. teisė į privatumą Marijampolės pataisos namuose pažeista nebuvo. Reikalavimą dėl neturtinės žalos atlyginimo pinigais atmesti.

Nutartis neskundžiama.

Teisėjai

Audrius Bakaveckas

Vaida Urmonaitė-Maculevičienė

Milda Vainienė